

Foto: Daphne Camerlingh

'Ict op agenda collegeonderhandelingen'

Gemeenten kunnen ict-vernieuwingen nauwelijks meer bijbenen. Elk college zou daarom een enthousiaste ict-wethouder moeten krijgen, die liefst ook organisatieontwikkeling in portefeuille heeft. 'Ict is nog te veel van de automatiseerders en te weinig van de bestuurders', zeggen programmamanager elektronische overheid Ineke Schop en de Haagse ict-wethouder Wilbert Stolte.

Elly Lammers

De komende jaren komt er een stroom aan ict-vernieuwingen op gemeenten af. Ze vloeien voort uit het Actieprogramma Elektronische Overheid, het programma Andere Overheid, komen uit de kokers van de departementen of zijn het gevolg van enkele lokale initiatieven en regels. Zo moeten overheden in 2007 65 procent van de dienstverlening elektronisch afhandelen (de gemeente Den Haag ambieert zelfs honderd procent) en zijn een nieuw stelsel van basisregistraties, het Bedrijfsnummer, het Burgerservicenummer, het digitale bouwloket en het biometrisch paspoort op komst. Volgens een vorig jaar door Capgemini opgesteld rapport kunnen gemeenten deze 'cumulatie aan plannen' niet meer 'absorberen'.

Een groot probleem is het gebrek aan verband tussen de rijksplannen, zeggen gemeenten in het rapport 'Puzzelen met prioriteit'. De regelingen tuimelen in willekeurige en vaak onlogische volgorde over elkaar heen. Daarnaast zijn de uitvoeringsplanningen onrealistisch en sluiten de ict-vernieuwingen onvoldoende aan bij de lokale agenda. Centrale coördinatie op rijksniveau ontbreekt en zelfs binnen één departement is de regie soms zoek, zegt

Schop. 'Je hebt momenteel bijvoorbeeld de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen op onroerende zaken die per 1 januari 2007 moet worden ingevoerd. Daarnaast zijn er de voorgenomen basisregistraties voor adressen en gebouwen. Vanuit het oogpunt van logica is het verstandig eerst je aandacht te richten op de basisregistraties en daarna pas op de wet, want die maakt gebruik van gegevens uit basisregistraties. Maar binnen het ministerie van Vrom is dat niet echt een onderwerp. Het gebeurt andersom.'

Regeringscommissaris

Programmamanager Schop van Elektronische Gemeente (Egem) ziet in de praktijk hoeveel tijd de uitvoering van de plannen kost. Alleen al met het inrichten van een goede basisadministratie personen zijn veel gemeenten 'een paar jaar zoet', zegt ze. 'Dat is een enorme klus. Toen de Gemeentelijke Basis Administratie twaalf jaar geleden werd ingevoerd, is niet geregeld dat gemeenten de GBA als basisadministratie moesten gebruiken. Er worden per gemeente vaak tientallen verschillende nabestanden (naam/adres/woonplaats) bijgehouden. Vanuit Egem zeggen we: begin hier nou mee. Want dat is het fundament. Zo'n

basisregistratie is bijvoorbeeld nodig voor de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning.'

Op rijksniveau is meer regie nodig, zeggen Stolte en Schop. Al in 2001 pleitte de commissie-Doctors van Leeuwen in een rapport over de informatiesamenleving voor het aanstellen van een regeringscommissaris om meer samenhang te brengen in het ict-beleid van het rijk. Het kabinet wees die aanbeveling destijds af. Jammer, vindt Stolte. Hij is nog steeds gecharmeerd van het idee. 'Een regeringscommissaris kan met een eigen mandaat dwars door de verkokerde structuren heen breken. Vergelijk het met het breed rondom jeugd. Er ging veel fout en toen is operatiejog gestart met Steven van Eijk als regeringscommissaris.' Momenteel tracht een regiegroep van het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VNG de hause aan regelingen in kaart te brengen. Daarna wil de groep met de departementen afspraken maken over een betere stroomlijning en planning. Ook bij sommige gemeenten ontbreekt ict-samenhang. Ict is nog te veel gericht op bedrijfsvoering en te weinig op beleid. Daarnaast gaat er vaak een brede kloof tussen de ict-afdeling en de rest van de organisatie. Ict

Ict-vernieuwingen

Gemeenten hebben de komende jaren onder meer te maken met het volgende beleid: basisregistraties; Bedrijfsnummer (BIN); Burgerservicenummer; dienstverlening voor 75 procent elektronisch in 2007; DigiD; biometrisch paspoort; elektronische formulierenmachine; gemeenschappelijke beheerorganisatie; landelijk contactcentrum overheid; modernisering Gemeentelijke Basis Administratie; digitaal beschikbaar maken van decentrale wet- en regelgeving (ongeveer 100.000 teksten); digitaal bouwloket; digitale uitwisseling in ruimtelijke processen; dossier jeugdigen/operatie JONG; nieuw rijbewijs document; omgevingsvergunning; risico register gevaarlijke stoffen; vreemdelingenloket; Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wkpb); Wet Maatschappelijke Ondersteuning; Wet Suwi; Wet Woz/procesverbeteringen Woz-administratie; BurgerServiceCode; digitalisering van archieven; elektronisch betalen; elektronisch inkopen; Geografisch Informatie Systeem; Raadsinformatiesysteem; elektronisch zakken; invoeren standaarden.

wordt veelal te laag in de organisatie aangestuurd. Het ontbreekt aan belangstelling bij de top. Ict laat managers en bestuurders kouw', zo meldt het rapport. Want ict 'verkoop' niet en vaak zijn organisatieontwikkeling en ict op bestuursniveau niet

verbonden. De gemeentelijke autonomie versterkt bovendien dat gemeenten allemaal zelf het wiel uitvinden.

Kleine gemeenten kennen andere problemen dan grote. Kleinere gemeenten kampen vaak met gebrek aan geld en capaciteit en ze hebben moeite de forse ict-investeringen rendabel te maken. Bij grote gemeenten hindert de verkokering veelal een gemeentebrede samenwerking bij de inzet van ict. Schop: 'Als je bijvoorbeeld serieus werk wilt maken van eenmalige gegevensverstrkking door burgers dan zul je met alle afdelingen informatie moeten delen. Maar de gemeentelijke organisatie is intern niet op delen ingericht en gemeenten onderling al helemaal niet.' Om te beginnen moet ict 'uit de kelders' en meer prioriteit krijgen bij de top van gemeenten: bij de gemeentesecretarissen en de bestuurders, zegt Stolte en Schop. Zij kunnen dwarsverbanden leggen en ict geïntegreerd in de organisatie invoeren. In de gemeente Den Haag is het benoemen van één verantwoordelijke wethouder in 1998 een keerpunt geweest, aldus Stolte, die deze positie inmiddels acht jaar bekleedt. 'Want je genereert er enthousiasme van ambtenaren mee. Zo kunnen ze eindelijk ict op de agenda

van B en W krijgen. Bovendien belandt ict in de budgetafweging. Zo werkt het nu eenmaal: als er geld te verdelen is, krijg je niks als je niet aan de bestuurlijke tafel zit.'

Maar een ict-wethouder alleen is niet genoeg. Gemeenten zouden een visie op de elektronische overheid moeten formuleren, zegt Stolte. 'Je kunt bijvoorbeeld tijdens de collegeonderhandelingen afspreken dat B en W binnen een halfjaar aan de raad een visie voorlegt. Daarin staat hoe de gemeente om wil gaan met informatietechnologie ten behoeve van burgers en bedrijven. Den Haag heeft dat in 1999 gedaan en dat bleek een goede beleidslijn.'

Andere overheid

Egem werkt momenteel aan concrete voorstellen om ict lokaal nadrukkelijk op de agenda te krijgen. De organisatie maakt een rond langs de gemeentesecretarissen en werkt samen met het Instituut voor Politiek en Publiek aan een methode om nieuwe raadsleden voor ict te interesseren. Vanwege de overdaad aan plannen pleit het rapport 'Puzzelen in prioriteit voor een stop op nieuwe rijksinitiatieven voor de komende twee jaar. Zo'n 'nee' is weliswaar niet af te dwingen bij kabinet en Tweede Kamer, maar zou gemeenten wel een ademruimte geven om dat wat er al ligt goed op de rails te zetten. Het idee spreekt Schop wel aan: 'De gemeentesecretarissen kunnen hiermee naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en zeggen: 'Dit kunnen we nu doen, de rest moet even wachten.' Ik vind het ook andere overheid dat gemeenten niet meer zeggen: 'Jullie verzinnen te veel en dat kunnen we niet aan.' Gemeentemagistraten moeten zelf hun prioriteiten kiezen.'